

7.4. Člověk a společnost

7.4.1 Dějepis

1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník
2	2	2	0

Charakteristika předmětu

A. Obsahové, časové a organizační vymezení předmětu

Vyučovací předmět realizuje vzdělávací obor Dějepis, který je součástí vzdělávací oblasti Člověk a společnost a RVP G.

Obsah předmětu tvoří výklad dějin společnosti od jejího vzniku do současnosti. Cílem dějepisu je seznámit žáky s hospodářským, politickým a kulturním vývojem společnosti a na základě tohoto poznání jim umožnit chápat a oceňovat všelidské hodnoty jako humanitu, svobodu, demokracii, porozumění, toleranci a kulturnost vztahů mezi lidmi a národy. Tím předmět přispívá k dosažení vzdělanosti a kulturní vyspělosti žáků. Důraz klademe především na poznání dějin našeho národa v kontextu se světovými dějinami, úsilí lidstva v boji za svobodu a lidská práva a odkaz významných osobností našich a světových dějin.

Do dějepisu jsou integrovány vybrané okruhy těchto průřezových témat: Mediální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Multikulturní výchova.

Organizace výuky:

Výuka vyučovacího předmětu Dějepis probíhá ve třídách a v odborné učebně společenských věd, vybavené audiovizuální technikou. Nejčastější formou výuky je výuka hromadná, velmi často se uplatňuje také skupinové vyučování. Výjimečně je výuka realizována formou exkurze či besedy. Z hlediska metod převažují klasická výkladová hodina, diskuse, řízený dialog, práce s odborným textem, práce s prameny a s mapou (učíme žáky orientovat se v atlasech českých i světových dějin, využívat ke čtení map legendu, propojovat výklad se zachycením historického vývoje v atlasech, vyvozovat průběh historických událostí na základě analýzy map, nalézat souvislosti apod.), zapojujány bývají i prvky a metody badatelsky orientované výuky. Ve vyučovacích hodinách je také velmi často využívána audiovizuální technika.

V případě dostatečného zájmu žáků mohou být realizovány exkurze do Archeoparku Podobora a do Osvětimi a Krakova.

B. Výchovné a vzdělávací strategie

Kompetence k učení

Učitel:

- při výuce klade důraz na práci s odborným textem. Rozvíjí schopnost čtení s porozuměním textu, která je nutným předpokladem pro další práci s informacemi;
- ověřuje porozumění textu: učí žáky formulovat poznatky vlastními slovy, odlišovat podstatné od nepodstatného, vyhledávat význam nových historických či obecných pojmů (ve slovníčku pojmů v učebnicích, ve slovníku cizích slov, v encyklopediích, na internetu apod.);
- vede žáky ke kritickému přístupu ke zdrojům informací;
- umožňuje žákům vhodně prezentovat výsledky jejich práce, učí je přijímat ocenění, radu i kritiku ze strany druhých.

Kompetence k řešení problémů

Učitel:

- propojuje vědomosti žáků získané v hodinách dějepisu se schopností využít je k pochopení současného dění. Motivuje žáky poukázáním na souvislosti mezi dějinami a současností;
- vede žáky ke kritické interpretaci získaných informací a jejich ověřování;
- klade důraz na souvislosti v rámci oboru (propojuje učivo světových a národních dějin, ukazuje souvislosti mezi vývojem dějin politických, hospodářských, kulturních atd.) i mezi obory (ZSV, dějiny literatury, výtvarného umění, hudby, zeměpis aj.);
- vede a motivuje žáky k účasti v soutěžích a olympiádách. Vybrané úlohy začleňuje i do výuky.

Kompetence komunikativní

Učitel:

- v diskusi učí žáky věcně argumentovat, obhajovat vlastní názor, používat přesná vyjádření, ale také vyslechnout názory druhých a adekvátně na ně reagovat;
- vede žáky ke zdokonalování mluveného projevu také formou ústního prověřování učiva, prezentací referátů, vyjadřováním získávaných poznatků vlastními slovy aj.;
- dbá na přesné a gramaticky správné vyjadřování v psaných i mluvených projevech;
- vede žáky k efektivnímu využívání dostupných prostředků komunikace.

Kompetence sociální a personální

Učitel:

- podporuje u žáků schopnost spolupracovat, vede je k vzájemné toleranci, empatii a zodpovědnosti za svoji práci i práci ostatních;
- navozuje situace, které vedou k vědomí odlišnosti a jedinečnosti každého člověka;
- formuluje pravidla chování při jednotlivých formách výuky a dbá na jejich dodržování;
- učí žáky posoudit reálně své schopnosti a odhadnout důsledky svého jednání.

Kompetence občanské

Učitel:

- uváděním příkladů z dějin vede žáky k jednání nejen v zájmu vlastním, ale i v zájmu širšího společenství, učí je hájit svá práva i práva jiných, vystupovat proti jejich potlačování;
- vysvětluje a porovnává způsob života a chování v nedemokratických společnostech a v demokraciích;
- učí žáky vnímavosti ke kulturním hodnotám, zdůrazňuje nutnost chránit je;
- zapojováním aktuálních informací potlačuje u žáků lhostejný přístup k okolnímu dění, příp. dění ve společnosti. Motivuje žáky k poskytnutí pomoci ostatním.

Kompetence k podnikavosti

Učitel:

- vede žáky k umění rozpoznat situace, v nichž mohou uplatnit a využít poznatky z dějepisu, a to jak v profesním, tak v osobním životě.

Kompetence digitální

Učitel:

- vede žáky k volbě a účelnému využívání vhodných digitálních technologií při plánování, realizaci a hodnocení činností s digitálními historickými zdroji, prameny a programy;
- seznamuje žáky s různými možnostmi, jak komunikovat činnosti a výsledky práce s digitalizovanými historickými reáliemi prostřednictvím různých digitálních technologií a nástrojů pro komunikaci a sdílení;
- klade důraz na bezpečnou a efektivní komunikaci žáků, učí žáky odpovědnému chování a jednání v digitálním prostředí.

1. ročník

2 hodiny týdně

Úvod do studia historie

Očekávané výstupy

Žák:

- charakterizuje smysl historického poznání a jeho povahu jako poznání neuzavřeného a proměnlivého
- rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace

Učivo

Význam historického poznání pro současnost
Práce historika, historické prameny

Pravěk

Očekávané výstupy

Žák:

- objasní ve shodě s aktuálními vědeckými poznatky materiální a duchovní život lidské společnosti v jednotlivých vývojových etapách pravěku; charakterizuje pojem archeologická kultura
- vysvětlí zásadní zlom ve vývoji lidstva v důsledku cílevědomé zemědělské a řemeslné činnosti
- zařadí časově a prostorově hlavní archeologické kultury pravěku

Učivo

Vznik a vývoj člověka
Doba kamenná (paleolit, mezolit, neolit, eneolit)
Doba bronzová
Doba železná

Starověk

Očekávané výstupy

Žák:

- zdůvodní civilizační přínos vybraných starověkých společenství, antiky a křesťanství jako základních fenoménů, z nichž vyrůstá evropská civilizace
- objasní židovství (vazbu mezi židovstvím a křesťanstvím) a další neevropské náboženské a kulturní systémy
- popíše určující procesy a události, uvede významné osobnosti starověkých dějin

Učivo

Staroorientální státy (Mezopotámie, Egypt, Indie, Čína)
Antické Řecko
Antický Řím
Naše země a ostatní Evropa v době římské

Středověk I

Očekávané výstupy

Žák:

- objasní proces christianizace a její vliv na konstituování raně středověkých států v Evropě; vysvětlí podstatu vztahu mezi světskou a církevní mocí v západním i východním kulturním okruhu i projevy vlivu náboženství a církve ve středověké společnosti
- vymezí specifika islámské oblasti
- vysvětlí důsledky tatarských a tureckých nájezdů, zejména pro jižní a východní Evropu

Učivo

Utváření středověké Evropy (Franská říše, Byzantská říše)
Islám a arabská říše
Nejvýznamnější konflikty středověku (boj o investituru, křížové výpravy, nájezdy Tatarů)
Křesťanství jako nové kulturní a společenské pojítko, vnitřní nejednota křesťanství, papežství a císařství

Průřezová témata

2. ročník

2 hodiny týdně

Středověk II

Očekávané výstupy

Žák:

- charakterizuje základní rysy vývoje na našem území
- definuje proměny hospodářského a politického uspořádání středověké společnosti 5. – 15. století a jeho specifické projevy ve vybraných státních celcích

Učivo

Počátky českého státu, vývoj za vlády Přemyslovců a Lucemburků
Husitství
Středověká společnost
Venkov a zemědělství, kolonizace; rozvoj řemesel a obchodu, urbanizace
Vzdělanost a umění středověké společnosti

Počátky novověku

Očekávané výstupy

Žák:

- rozpozná nové filozofické a vědecké myšlenky, které byly zformulovány ve 14. – 17. století; zhodnotí jejich praktické dopady
- porozumí důsledkům zámořských objevů, jež vedly k podstatným hospodářským i mocensko-politickým změnám
- popíše základní rysy reformace a protireformace, vysvětlí důsledky pro další evropský i světový vývoj
- vymezí základní znaky stavovství a absolutismu; uvede konkrétní projevy v jednotlivých zemích a příklady střetů

Učivo

Renesance, humanismus
Zámořské objevy
Reformace, její šíření
Třicetiletá válka a její důsledky
Barokní kultura

- posoudí postavení českého státu uvnitř habsburského soustátí a analyzuje jeho vnitřní sociální, politické a kulturní poměry

Novověk

Očekávané výstupy

Žák:

- určí a zhodnotí hlavní myšlenky a principy osvícenství, rozpozná jejich uplatnění v revolucích 18. a 19. století
- charakterizuje proces modernizace, vysvětlí průběh industrializace a její ekonomické, sociální a politické důsledky; rozpozná její ekologická rizika; určí základní příčiny asymetrického vývoje Evropy a světa v důsledku rozdílného tempa modernizace
- posoudí význam ústavy a novou organizaci státu, uvede základní typy parlamentních státních systémů
- na konkrétních příkladech jednotlivých států demonstruje postupný rozklad, zánik a proměny dosavadních systémů přes úsilí mocenských struktur o jejich udržení
- vysvětlí expanzivní záměry velmocí v okrajových částech Evropy a v mimoevropském světě, jež byly příčinou četných střetů a konfliktů daného období

Učivo

Osvícenství
Velké revoluce (USA, Francie, rok 1848)
Evropa za napoleonských válek a po Vídeňském kongresu
Průmyslová revoluce – předpoklady, průběh, důsledky
Utváření novodobých národních společností, emancipační hnutí sociálních skupin
Habsburská monarchie a česká společnost po roce 1848
Předpoklady a projevy imperiální /mocenské a koloniální) politiky velmocí; nástup Ruska jako evropské velmoci; USA jejich vnitřní vývoj a mezinárodní postavení do první světové války
Vzájemné střetávání velmocí, diplomatické a vojenské aktivity v předvečer první světové války
Proměny životního stylu, vzdělanost a umění přelomu 19. a 20. století

Průřezová témata

3. ročník

2 hodiny týdně

Moderní doba I (1914 – 1945)

Očekávané výstupy

Žák:

- charakterizuje dvě světové války, dokumentuje sociální, hospodářské a politické důsledky
- uvede příčiny a projevy politického a mocenského obrazu světa, který byl určen vyčerpáním tradičních evropských velmocí, vzestupem USA a nastolením bolševické moci v Rusku

Učivo

První světová válka
Revoluce v Rusku, upevňování bolševické moci
Versailleský systém a jeho vnitřní rozpory
Vzestup totalitních ideologií v meziválečném období
Velká hospodářská krize, její důsledky
Vznik Československa, jeho vývoj v meziválečném období
Mnichovská krize a její důsledky

- vymezí základní znaky hlavních totalitních ideologií a dovede je srovnat se zásadami demokracie; objasní příčiny a podstatu agresivní politiky a neschopnosti potenciálních obětí jí čelit
- vysvětlí souvislost mezi světovou hospodářskou krizí a vyhocením politických problémů, které byly provázány radikalizací pravicových i levicových protidemokratických sil
- popíše a zhodnotí způsob života v moderní evropské společnosti, zhodnotí význam masové kultury

Kultura 1. poloviny 20. století (zrod moderního umění, nástup masové kultury, sport)
Druhá světová válka

Moderní doba II – Soudobé dějiny

Očekávané výstupy

Žák:

- charakterizuje vznik, vývoj a rozpad bipolárního světa, jeho vojenská, politická a hospodářská seskupení, vzájemné vztahy a nejvýznamnější konflikty
- vysvětlí základní problémy vnitřního vývoje zemí západního a východního bloku; zejména se zaměří na pochopení vnitřního vývoje a vzájemných vztahů supervelmocí USA, SSSR a na situaci ve střední Evropě a v naší zemi
- porovná a vysvětlí způsob života a chování v nedemokratických společnostech a v demokraciích
- popíše mechanismy a prostředky postupného sjednocování Evropy na demokratických principech, vysvětlí lidská práva v souvislosti s evropskou kulturní tradicí; zná základní instituce sjednocující se Evropy, jejich úlohu a fungování
- objasní hlavní problémy specifické cesty vývoje významných postkoloniálních rozvojových zemí; objasní význam islámské, židovské a některé další neevropské kultury v moderním světě
- vymezí základní problémy soudobého světa a možnosti jeho dalšího vývoje

Učivo

Evropa a svět po válce, důsledky 2. světové války
Studená válka – její příčiny a nejvýznamnější konflikty
Specifika vývoje na obou stranách „železné opony“
Konflikty na Blízkém východě, vznik státu Izrael
Dekolonizace; „třetí svět“ a modernizační procesy v něm
Pád komunistických režimů a jeho důsledky;
Nástup komunistické diktatury v Československu (1945 – 1948)
Nejdůležitější rysy vývoje československé společnosti v letech 1948 – 1989
Globální i lokální problémy moderního světa

Průřezová témata

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce
Multikulturní výchova – Základní problémy sociokulturních rozdílů
Mediální výchova – Role médií v moderních dějinách